
MŮJ PŘÍTEL PETR STEINER

RICHARD ZMĚLÍK

Dne 26. listopadu 2024 nás nečekaně opustil Petr Steiner, celosvětově respektovaný česko-americký literární vědec, který v roce 1968 emigroval do zahraničí – zprvu do Rakouska, později odešel do USA, kde v 70. letech vystudoval Yaleovu univerzitu. Tam rovněž obhájil svou disertační práci věnovanou ruskému formalismu, jež byla do češtiny přeložena pod názvem *Ruský formalismus: metapoetika*. Následně působil na Michiganské a Harvardově univerzitě a svou kariéru univerzitního pedagoga završil na Pensylvánské univerzitě, kde obdržel titul emeritního profesora.

Když jsem uvažoval nad tím, jak koncipovat tento vzpomínkový text, přirozeně se mi v mysli vynořily obvyklé tituly jako *In memoriam...* nebo *Za...* Petr Steiner byl však zcela výjimečnou osobností, nejen originálním vědcem, intelektuálem, který se přičil jednoduchému zaškatulkování, ale také neobyčejným člověkem, s nímž mě pojilo silné osobní přátelství. Proto jsem se nakonec rozhodl pro jiný formát. Nebudu psát formálně laděný nekrolog, ale osobní vzpomínku, která je sice subjektivní, ale domnívám se, že vedle erudovaného nekrologu, který v těchto dnech připravuje jeden z mých kolegů a jenž bude zcela jistě splňovat vše, co tento žánr má mít, může i takovýto čistě osobně laděný text mít svoji platnost. Už třeba jen tím, aby ukázal další rozměr Petrovy výjimečné osobnosti.

Psal se rok 2019, někdy zkraje podzimu se v Brně konala mezinárodní literárněvědná konference, na které se potkali badatelé z různých konců světa; vedle početné čínské delegace zde vystoupili například John Pier nebo Petr Steiner, celosvětově etablovaní literární

vědci, jejichž jména již neodmyslitelně náležela do dějin světové literární teorie. To bylo poprvé, co jsem se s Petrem setkal. (Mnohem dříve jsem však otiskl recenzi na český překlad jeho již výše zmíněné knihy o ruském formalismu, která originálně aplikovala Whiteovu diskurzivní tropologii na dějiny ruské formální školy.) Jakkoli bylo toto setkání jen letmé, Petrovo konferenční vystoupení a následně i jeho lidská a přátelská reakce mě inspirovaly k odvážné myšlence pozvat jej na krátký přednáškový cyklus na Univerzitu Palackého v Olomouci. Mám-li být upřímný, očekával jsem zdvořilé odmítnutí. Záhy jsem ovšem obdržel překvapivou zprávu, že Petr Steiner souhlasí a rád univerzitu v Olomouci navštíví. Nastal čas příprav, domlouvání programu a dalších formálních nezbytností, které takovou návštěvu nutně doprovází. Má alma mater mi vyšla ve všem vstříc, a tak následující rok přiletěl Petr do Prahy, odkud dojel do Olomouce, kde přednesl své tři přednášky. Díky tomu jsem se mohl lépe seznámit s velice inteligentním, živelným, energickým člověkem, neustále vše komentujícím s humorným nadhledem, ve kterém však nebylo nic z jízlivosti či pohrdání, ale jak jsem později pochopil, velké porozumění, empatie a současně snaha zmírňovat veškerou tíhu momentální situace i života. To se pak opakovalo mnohokrát. Bylo-li Petrovi něco zcela cizí, pak to byl patos, vědomí vlastní důležitosti, jakkoli si své hodnoty byl dobře vědom. Tak jako subverzivně a možná pro některé provokativně působí jeho texty, tak se choval i v běžném styku s lidmi. Jeho humor a komentáře však nebyly urážející, a pokud měl člověk možnost Petra více poznat, záhy pochopil, že nejsou ani samoučelné, ale že se v nich odráží jeho bohatá a složitá životní zkušenost, kterou ovšem nikdy nedával ostentativně najevo. Vzpomínám si, jak bylo kupříkladu nelehké jej alespoň na chvíli přimět k tomu, aby vážněji pohovořil o svém otci, jenž coby vyšší důstojník bojoval v československé armádě na východní frontě, prošel Sokolovem, kde byl těžce raněn, a dožil v Praze jako válečný invalida. Petr rovněž velice miloval svou maminku, o které mluvil s láskou a něhou, která byla v jeho podání neokázalá, o to více opravdová. Petr neměl rád

pedestalismus jakéhokoli typu. Moc dobře věděl, že pomníky se časem rozdrolí, zbourají a zaniknou tak, jak nakonec odejde i člověk sám. S odstupem mi došlo, že tímto svým přístupem usiloval o životní autenticitu, ve které mu byly velkými pomocníky humor a ironie.

Po Petrově olomoucké návštěvě začalo mezi námi čilé dopisování. Psali jsme si o mnohém, osobním i pracovním, a mimo jiné také o tehdy aktuálně chystaném vydání jeho knížky *Václav Havel: Od existenciální revoluce k invazi do Iráku*, která vyšla v Olomouci v roce 2022.

Když se o rok později konala v New Yorku na Columbijské univerzitě konference ke 100. výročí úmrtí Jaroslava Haška, byl jsem tam i díky Petrově přímlově pozván, abych přednesl literárně-kartografický příspěvek o pražské fikční topografii v Haškově *Švejkovi*. I zásluhou Petra se tato americká „anabáze“ stala příjemnou a inspirativní zkušeností, jakkoli na tom měli svůj nemalý podíl i skvělí pořadatelé a kolegové z různých zemí. Je třeba ovšem dodat, že ačkoli Petr většinu života prožil v USA, nevnímal je nekriticky, naopak. Přesto hlavně díky němu se pro mě mé první setkání s touto zemí stalo nesmírně zajímavým.

Postupně jsme začali plánovat vydání další Petrovy knihy, tentokrát česky nepublikovaných juvenilních literárněvědných prací ze 70. let, po kterých bude následovat knižní vydání válečného deníku jeho tatínka. Práce na překladech byly dokončeny v létě 2024 a postupovaly i přepisy deníku. Pro spolupráci bylo velkou výhodou to, že Petr každoročně přijížděl do České republiky, kde mi poskytoval materiály a další důležité informace, které se zprvu objevily v naší korespondenci. Svou základnu měl v Praze, kde vlastnil malý byt po své mamince a odkud vyjížděl do Brna a do Olomouce, díky čemuž se formálně i neformálně setkával se svými přáteli. To byl další rozměr Petrova naturelu: dokázal kolem sebe přirozeně soustředit mladší generaci nejen literárních vědců a vést s nimi odborné i ryze osobní, přátelské rozhovory. Myslím, že nebudu lhát, řeknu-li, že na všechny, kdo jsme měli tu možnost se s Petrem takto setkávat, to zanechávalo silný vliv, jenž pramenil z Petrovy osobnosti, ve které se

neopakovatelným způsobem spojovala ohromná erudice a lidskost, kterou opakovaně utvrzoval a spojoval přátelství mezi těmi, kdo mu naslouchali.

Mám-li říci, kým byl pro mě Petr Steiner, musím použít následující slova – byl mi svým způsobem učitelem a současně přítelem, jedinečným člověkem, jehož jsem si ve všech ohledech vážil a měl ho rád.

Čest Tvé památce, Petře.